

quedà en lo lloc ahont se trobava, fet un *ensa*: com si l'hi haguessen clavat, tot confós, tot aturdir», Caietà Vidal (*La vida en lo camp*, a. 1867, 205); ja recollit per Belv. (1803) «*ensa*: l'home parat, que no té acció ni desempenyo»: al qual afegeix Lab. 1839, ultra 5 l'acc. 'reclam', les frases «quedar com un *ensa*» o (Supl.) *estar com un ensa*. Fer l'enza en particular s'aplica al qui fa veure que no s'adona d'una cosa: «sense dir res als pagesos dels entorns, per si estaven avinguts amb els bandolers o feien l'enza per por de 10 comprometre's», Coromines (*Silèm*, c. 8, p. 113). És pronúncia *énzə* en català central. I no manquen testimonis literaris que s'hi manté l'acc. 'reclam d'ocells': «se posa una vella túnica / y una corda per cinyell, / mal-cobrint ab pell d'ovella / los seus ayres de guineu; / y espera allí, com un ense / vora 'l ram untat de vesch / que vinga a lligar-s'hi d'ales / l'anacoreta ignocent», Verdaguer (*Llegenda de Montserrat*, 17).

En el País Valencià aquesta acc. s'hi manté tant o més, i allí apareix una variant secundària amb -a (formació 20 analògica, partint del plural, tal com *tanda*, *febra*, *pesta* i anàlogues): «*ensa*: señuelo», Sanelo (f° 72), Lamarca; *enza* f. a Castalla, on s'usa en la frase *fer l'enza* per «fer rabiari, molestar algú», EValor (c. 1950), desenrotllada partint de la idea de 'fer in- 25 citació o provocació'; fer l'enzeta [mj. S. XVIII, Carles Ros]. *Enzer*. Des del valencià s'ha estès a parlars castellans veïns: Nicolau Primitiu assenyala *enza* a Pedralva en els Serrans (*El bilingüisme valencià*, p. 34); *ensa* «señuelo» a Titagaus (Sogorb, Torres Fornés, p. 195), enca a Múrcia (GaSoriano, *Vocab. Murc.*; Lemus, *Vocab. Panocho*). Ja van indicar l'etimologia Spitzer (*NphMgn.*, 1913, 157ss.) i Moll (AORBB II, 63).

INDEX no ha restat en romànic en aquesta acc. precisa, però sí en una de semblant, també amb evolució hereditària, en portuguès i en alguns parlars del Nord d'Itàlia: allí té el significat de 'nial' o sigui l'ou fingit o passat que es posa en un indret per atraure-hi les gallines, que hi vagin a pondre. Avui en portuguès es 40 pronúncia *èndes* però sembla que antigament sonava *èndes*, segons Carolina Michaëlis (*ZRPh*. VII, 1884, 111-3; XXIX, 614-5); a Vila Real (Tras os M.) *èndez* «ovo choco para atrahir as galinhas ao ninho» (*RLus*. XII, 94), també a Mogadouro (*RLus*. v, 46); en els 45 detalls discrepa una mica de l'explicació de Dona Carolina, la de Leite de Vasconcelos, *RLus*. IX, 397-8, que cita la variant *èndre* en localitats del NE. de la Beira.

La mateixa evolució en parlars del Nord d'Itàlia: 50 milanes *èndeg*, lomb. *èndes* «uovo evanido o di marmo che si lascia nel covo delle galline, quasi per dimostrare loro dove hanno da andar a far le loro uova», Salvioni (*Fon. del Dial. della Ci. Milano*, 66). En italià literari *indaco*, on la *k* no palatal, com en la variant milanesa, sembla deguda a la influència de INDICARE.

Del ll. *index*, -*icis*, 'indicador' com a cultisme es va 60 pendre el cat. *index*, en la doble acc. 'dit del costat del polze' [princ. S. xv, StVicentF], 'repertori indi-

cador' [1695, Lacav.; *indice* 1647, *DTol.*], 'senyal que indica una posició determinada en un aparell' (1932, Fontserè, *CiFisNat.*, p. 49 i s.v.). *Indicar* [1460, JRoig, 13238; 1695, Lacav.] del ll. *indicare* id.; *indicació* [c. 1500, Cauliac; Lacav.]; *indicador*; *indicatiu* [Lacav.]; *corba indicatriu*, Fontserè, c. 1925 (add. al *DOrt.*). *Indici* [*endici*, S. XIII, *CostTort.*; *ind.*, segle XIV], pres del ll. *indicium* 'indicació, revelació', 'signe, prova', men. *endicies* 'notícies, noves', Ferrer Ginart (*Rond.*, 218); *indiciar*; *indiciari*. *Contraindicar*, -*cant*, -*cat*, Lab. 1839.

Enzelar-se, *enzelament*, *enzelosir-se*, V. *zel*

Enzima [1932, *DFa.*; no *DOrt.*], derivat savi del gr. ζύμη 'ferment', amb el prefix *én-* 'en, dins de'. En eds. posteriors del *DFa.* això ha estat canviat en *enzim* no se sap per què ni per qui; desaconsellable car és contrari tant a l'etimologia (-η femenina=ll. -a) 20 com a les formes de les altres llengües cultes: fr., angl. *enzyme*, corresponen a -a cat., *dieta*, *escena*, etc. (potser cedint a la tendència incivil a canviar *agrícola*, *àrbitre*, en *agrícol*, *àrbitr*, però qui canviaria *sistema*, *reuma*, *èczema*, etc.?) i segons les meves notícies els universitaris no s'han acostumat encara a aquest canvi, 25 superflu i anàrquic, que valdria més deixar córrer. O fou mera errada tipogràfica?

Enzoòtia, *enzoòtic*, V. *zoo-*

Eo-, forma prefixada del mot gr. ἠώς 'aurora', usada per indicar relació amb els primers períodes d'una 30 època geològica, etc.: *eocèn*, format amb *καινός* 'nou' (perquè és el punt de partida del terciari), *eocènic*; *eolític*; *eopaleozoic*, etc. *Eosina* [Fontserè, c. 1925, afegeix al *DOrt.*] derivat de ἠώς pel color rosat d'aquest colorant; +*eosinòfil* [Fontserè id.].

Eòlic 'relatiu a Èol, déu del vent, o al vent', derivat del gr. Αἰολός 'déu del vent'.

CRT.: *Eolípila*, crt. amb *πόλη* 'porta'.

Eolític, V. *eo-*

Eon, pres del gr. αἰών 'edat, època, era, eternitat'.

Eosina, V. *eo-*

Ep, V. *upa*.

EPACTES, pres del ll. *epactae* id., i aquest, del gr. 35 *ἐπακταὶ ἡμέραι* 'dies introduïts o intercalats', de *ἐπακτός*, adjectiu verbal de *ἐπάγω* 'aporto, introdueixo', derivat de *ἄγω* 'meno, condueixo'. □ 1.^a *doc.*: *epacta*, 1695, Lacav.; *DTol.*, 1757.

DERIV.: *Epactal*.

Epanadiplosi, V. *diploma* *Epanàfora*, V. *metàfora*

50 *Epanalepsi*, V. *epilèpsia* *Epanortosi*, V. *orto-*

EPÈNDIMA, pres del gr. ἐπένδυμα 'vestidura superposada', derivat d'ἐπενδύω 'revesteixo per sobre', 60 ἐνδύω 'vesteixo', i aquest, de δύομαι 'penetro', 'em vesteixo'. □ 1.^a *doc.*: *DFa.*